

УДК 346.7:656.8(477)

М. А. ЛІСОВИЙ

аспірант кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків
lisovuymaksim@gmail.com

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ОПЕРАТОРА ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ

Поштовий зв'язок — це багатогранний процес поєднання автоматизованих машинних устаткувань, кадрового персоналу, фінансових послуг, логістичного перевезення, кур'єрської служби доставляння вантажу, а також пошта — це одна із форм перевезення вантажу. Незважаючи на науково-технічний прогрес та стрімкий розвиток сучасних технологій, пошта залишається сталим засобом спілкування, доступним для всіх людей.

Ключові слова: поштовий зв'язок, послуги поштового зв'язку, державний контроль.

Постановка проблеми. Ринок послуг зв'язку — це один із найбільш розвинених сегментів економіки нашої держави. Наявне різноманіття послуг поштового зв'язку (виплата та доставка соціальних допомог, передплата і доставка друкованих періодичних видань без належної тарифної компенсації) значно знижує ступінь попиту на звичайну письмову кореспонденцію, що негативно позначається на становищі національного оператора поштового зв'язку. До негативних чинників, що знижують попит на послуги національного оператора зв'язку, слід віднести надмірно розгалужену сітку мереж поштового оператора, неналежне забезпечення спеціальним транспортом національного поштового оператора, збитковість сільських відділень, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичною базою дослідження стали праці відомих науковців-правників: Д. В. Задихайла, В. С. Мілаш, Ю. Є. Агаманової, Р. П. Бойчука, В. М. Пашкова. Окремі теоретико-правові аспекти функціонування ринку послуг поштового зв'язку вже досліджувалися такими науковцями, як В. В. Мазуренко, О. В. Тер-Степанян, В. О. Невядовський, Н. Ф. Лопатіна.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення теоретичних засад правового регулювання діяльності національного оператора поштового зв'язку в Україні. Це, у свою чергу, вимагає з'ясування нормативного змісту поняття «послуги поштового зв'язку», змістовного навантаження універсальних та спеціальних послуг і критеріїв їх поділу, а також розмежування послуг із пересилання поштових відправлень і доставки та перевезення вантажів між кур'єрською службою та національним оператором поштового зв'язку України «Укрпошта».

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про поштовий зв'язок» (далі — Закон) послуги поштового зв'язку є продуктом діяльності оператора поштового зв'язку з приймання, обробки, перевезення та доставки (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій, спрямований на задоволення потреб користувачів [1].

Послуги поштового зв'язку в Україні є одним із основних сегментів ринку зв'язку, який контролює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Основним та єдиним державним оператором є «Укрпошта», яка являє собою економічну монополію на ринку зв'язку національного оператора [2, с. 257].

На законодавчому рівні послуги поштового зв'язку поділяються на послуги загального користування та спеціального призначення. Аналіз положень вітчизняних нормативно-правових актів, де надається невичерпний перелік означених вище послуг, дозволяє дійти висновку щодо критерію їх розподілу на універсальні та спеціальні, яким є їх функціональне призначення цих послуг.

Послуги поштового зв'язку загального користування здійснює національний оператор, тобто «Укрпошта» — Українське державне підприємство поштового зв'язку, яке надає універсальні послуги, що поділяються на базові та додаткові. До базових належать виключно пересилання письмової кореспонденції (прості та рекомендовані листи, поштові картки, бандеролі, секограми та дрібні пакети) [1]. Отже, саме національний оператор надає універсальні послуги поштового зв'язку по всій території держави за доступними для населення тарифами [3].

Поштовий зв'язок спеціального призначення є зв'язком, що забезпечує передачу секретної та/або службової інформації шляхом застосування відповідних організаційних та технічних заходів [4]. Означений вид зв'язку забезпечується через діяльність: Державної фельд'єгерської служби України та Державного підприємства спеціального зв'язку. Саме ці два суб'єкти уповноважені надавати послуги спеціального призначення, як-то: охоронні послуги, кур'єрську службу, пересилання міжнародних відправлень EMS тощо.

До спеціальних належать послуги, надання яких не може бути охоплене сферою діяльності національного оператора поштового зв'язку, наприклад, розміщення реклами та супутні послуги, що надає Державна міграційна служба України. Означені супутні послуги за своєю природою є різновидом адміністративних послуг, що не охоплюється регулювальним впливом господарського права.

Видове різноманіття послуг поштового зв'язку в нашій державі повинно задовольнити інтереси та потреби споживача за якісною та ціною характеристикою. Національний оператор України — «Укрпошта» є державним підприємством поштового зв'язку, яке працює в жорстких умовах конкуренції на внутрішньому ринку поряд із приватними компаніями, що надають кур'єрські послуги. В контексті аналізу ринку послуг поштового зв'язку слід звернути увагу на бурхливий розвиток приватних компаній, які надають виключно супутні послуги.

На відміну від України, державне регулювання діяльності поштових операторів за кордоном здійснюється включенням до реєстру поштових операторів та/або шляхом ліцензування. Зокрема, робота такого реєстру дозволить простежити прозоре підґрунтя створення відповідних суб'єктів господарювання, що мають намір надавати послуги поштового зв'язку на добросовісній основі.

У свою чергу ліцензування діяльності із надання послуг поштового зв'язку скасоване у зв'язку з набуттям чинності із 17 листопада 2010 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності». Це було здійснено з метою спрощення процедур доступу на ринок послуг поштового зв'язку, зняття адміністративних бар'єрів та розвиток конкурентного середовища в межах такого ринку. Зокрема, зміни торкнулися припинення ліцензування діяльності з пересилки поштових переказів, простих і реєстрованих листів, поштових карток, бандеролей і посилок масою до 30 кілограмів. Варто зауважити, що процедура ліцензування діяльності із надання послуг поштового зв'язку залишилась, зокрема, на наданні фінансових послуг, таких як: переказ коштів та обмін валют. На нашу думку, ці перетворення є недоцільними,

оскільки механізм ліцензування передбачав наявність обов'язкових кваліфікаційних умов до суб'єктів господарювання під час надання послуг поштового зв'язку [5]. Також постає питання щодо відсутності механізму незалежного контролю за якістю послуг та обслуговування споживачів з боку національного оператора [6, с. 22].

На сучасному етапі розвиток правовідносин на ринку поштового зв'язку має фрагментарний характер. Як влучно зазначив В. Мазуренко, формується складна система правовідносин, але не всім цим відносинам юридична наука приділяє належної уваги. Це призводить до хаотичного функціонування ринку поштового зв'язку, що тягне за собою неналежну координацію в господарсько-правовій системі [7 с. 91].

Характер співвідношення понять «послуга» та «операція» дає підстави стверджувати, що ці два елементи паралельні. Але послуга — це сукупність операцій, які мають комплексний характер, набуває товарної форми та надається замовнику на договірних засадах. Надання споживачам послуг поштового зв'язку є господарською діяльністю, здійснення якої у сфері суспільного виробництва спрямоване як на реалізацію публічних, так і приватних інтересів. Варто врахувати, що відносини, які виникають під час здійснення господарської діяльності, характеризуються особливим суб'єктним складом, а також поєднують організаційні та майнові елементи, що дозволяє здійснювати їх кваліфікацію як господарських, відповідно включити до предмета господарського права [8, с. 106].

Правове регулювання послуг поштового зв'язку представлено Законом України «Про поштовий зв'язок», Правилами надання послуг поштового зв'язку, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 270.

Спеціально уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання, у тому числі у сфері надання послуг поштового зв'язку, є національна комісія, яка здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі — НКРЗІ). Саме цей орган забезпечує державний нагляд (контроль) за наявністю дозвільних документів, передбачених законами у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом поштового зв'язку.

Основними завданнями НКРЗІ є:

- 1) забезпечення проведення єдиної державної політики з питань державного регулювання у сфері телекомунікацій, інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, користування радіочастотним ресурсом, надання послуг поштового зв'язку; 2) здійснення державного регулювання та нагляду у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом, надання послуг поштового зв'язку, використання інфраструктури

з метою максимального задоволення попиту споживачів на послуги зв'язку та інформаційні послуги, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, збільшення обсягів послуг та підвищення їх якості, розвитку та модернізації телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних мереж з урахуванням інтересів національної безпеки; 3) забезпечення ефективного користування радіочастотним ресурсом і функціонування ринку телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних, інформаційних послуг та послуг поштового зв'язку на основі збалансування інтересів суспільства, суб'єктів господарювання та споживачів цих послуг; 4) сприяння розвитку конкуренції та підприємництва, забезпечення рівних умов діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності, вдосконалення механізму регулювання ринкових відносин у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом та надання послуг поштового зв'язку; 5) забезпечення системності, комплексності і узгодженості розвитку інформатизації та інформаційного суспільства в державі [9].

Особливу увагу зосередимо на негативних чинниках, які сповільнюють розвиток ринку послуг поштового зв'язку як важливої складової сучасного господарського обороту. Такими чинниками, на нашу думку, є: застаріле технічне обладнання та ресурсне забезпечення, низька собівартість послуг поштового зв'язку, зниження інтересу населення до національного оператора поштового зв'язку, низька якість надання послуг поштового зв'язку, схоронність поштових відправлень.

Зараз валова частка поштових послуг зв'язку здійснюється за рахунок ручної праці. Отже, впровадження нового технологічного обладнання надасть змогу збільшити продуктивність праці та вийти на вищий ступінь обслуговування. Нові технології дозволять національному оператору зв'язку бути конкурентноспроможним підприємством на ринку поштового зв'язку. Проте запровадження нового устаткування повинно бути активним у всіх регіонах держави, щоб максимально оптимізувати діяльність національного оператора поштового зв'язку.

Потреба використання послуг поштового зв'язку деякою мірою залежить від попиту населення. Оскільки «Укрпошта» не спроможна надавати швидкі за часом поштові пересилання, то ці пересилання значною мірою поглинають кур'єрські послуги приватних компаній, які можуть доставити ці відправлення з одного регіону країни в інший максимум за 3 робочих дні, тоді як національному оператору потрібно на це більше ніж 6 робочих днів. Наслідком цього є відтік активності споживачів у зв'язку з довгими строками доставляння поштових відправлень. Разом із тим рентабельність послуг поштового зв'язку, які надає «Укрпошта», мають свої переваги у сільській місцевості, де

практично немає відділень поштового зв'язку приватних компаній. Це пов'язано із тим, що у сільській місцевості великий обсяг збитковості через відстань, яку необхідно подолати, щоб доставити поштові відправлення. Також варто зазначити про низький стан та відсутність автомобільних шляхів, які потрібно подолати, щоб доставити пошту [10, с. 85–86].

Сьогодні ринок поштового зв'язку перебуває в умовах жорстокої конкуренції. Найбільшими перевагами приватних компаній є маркетингові плани та досить добре розвинена реклама, яка забезпечує великий потік споживачів. Чинник, котрий загальмовує рекламу національного оператора, є зниження інвестиційного інтересу з боку держави. У той же час поштовий зв'язок є доступним для всіх верств населення незалежно від соціального статусу.

Цілісність збереження поштових відправлень, пов'язаних із схоронністю вантажу на всіх його етапах, тобто приймання, оброблення працівником національного оператора поштового зв'язку та доставка до кінцевого споживача чи замовника. Існує світова система міжнародної прискореної пошти (МПП), до якої входить 194 країни, Україна в тому числі, мета цієї системи полягає в тому, що можливо здійснити контроль та відстежити вантаж на всіх його етапах [11, с. 19–21].

Висновки. Правова характеристика суб'єктів ринку поштового зв'язку, що включає в себе національного оператора та інших суб'єктів господарювання, які функціонують на цьому ринку, дає змогу стверджувати, що поштовий зв'язок практично не функціонує, його поглинає кур'єрська служба. Проведене дослідження свідчить про потребу розроблення та прийняття ліцензійних умов та державних програм розвитку ринку послуг поштового зв'язку, що дасть поштових для модернізації цього ринкового сегменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про поштовий зв'язок [Електронний ресурс] : Закон України від 04.10.2001 р. № 2759-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 6. – Ст. 39. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2759-14>.
2. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид., переробл. і допов. – К. : Знання-Прес, 2007. – 719 с.
3. Наказ Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» [Електронний ресурс] : від 24.12.2014 № 956. – Режим доступу: post.cv.ua/i/1736491.doc.
4. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.2006 р. № 3475-IV [Електронний ресурс] // Відом. Верхов. Ради України. – 2006 – № 30. – Ст. 258. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3475-15>.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 19.10.2010 р. №2608-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 11. – Ст. 69. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2608-17>.
6. Мазуренко В. Проблеми державної економічної політики у сфері послуг поштового зв'язку / В. Мазуренко // Підприємництво, госп-во і право. – 2007. – № 2. – С. 21–23.
7. Мазуренко В. Правова характеристика ринку послуг поштового зв'язку / В. Мазуренко // Підприємництво, госп-во і право. – 2007. – № 1. – С. 91–94.
8. Мазуренко В. Господарсько-правове регулювання діяльності з надання послуг поштового зв'язку: стан та перспективи / В. Мазуренко // Підприємництво, госп-во і право. – 2005. – № 6. – С. 105–108.
9. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації : Президент України; Указ від 23.11.2011 р. № 1067/2011. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067/2011>.
10. Мазуренко В. Господарсько-правове забезпечення державного регулювання ринку послуг поштового зв'язку // Підприємництво, госп-во і право. – 2005. – № 7. – С. 83–86.
11. Князева О. А. Стратегія розвитку поштового зв'язку : навч. посіб. / О. А. Князева. – Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2013. – 100 с.

REFERENCES

1. Pro poshtovyi zviyazok : Zakon Ukrainy vid 04.10.2001 №2759 – III. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2002. 6. St.39. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2759-14>.
2. Ekonomichna teoriia. Politekonomiia. Pidruchnyk (2007). Za red. V. D. Bazylevycha. K. Znannia.
3. Nakaz Ukrainського derzhavnogo pidpriemstva poshtovoho zviyazku «Ukrposhta» vid 24.12.2014 №956. Retrieved from: post.cv.ua/i/1736491.doc.
4. Pro Derzhavnu sluzhbu spetsialnogo zviyazku ta zakhystu informatsii Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 №3475 – IV. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2006. 30. St.258. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3475-15>
5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo obmezhennia derzhavnogo rehuliuвання hospodarskoi diialnosti. Zakon Ukrainy vid 19.10.2010 № 2608-VI. Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2011. 11. St.69. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2608-17>.
6. Mazurenko V. (2007) Problemy derzhavnoi ekonomichnoi polityky u sferi posluh poshtovoho zviyazku. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo.2.
7. Mazurenko V. (2007) Pravova kharakterystyka rynku posluh poshtovoho zviyazku. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo.1.
8. Mazurenko V. (2005) Hospodarsko-pravove rehuliuвання diialnosti z nadannia posluh poshtovoho zviyazku : Stan ta perspektyvy. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo.6.
9. Pro Natsionalnu komisiuu, shcho zdiisniuє derzhavne rehuliuвання u sferi zviyazku ta informatyzatsii. Prezydent Ukrainy. Ukaz, Polozhennia vid 23.11.2011 № 1067/2011. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067/2011>.

10. Mazurenko V. (2005) Hospodarsko – pravove zabezpechennia derzhavnoho rehuliuвання rynku posluh poshtovoho zviazku. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo.7.
11. Kniazieva O. A. (2013) Stratehiia rozvytku poshtovoho zviazku. Odesa.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2016.

М. А. ЛИСОВОЙ

аспірант кафедри хозяйственного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО ОПЕРАТОРА ПОЧТОВОЙ СВЯЗИ В УКРАИНЕ

Почтовая связь — это многогранный процесс сочетания автоматизированных машинных установок, кадрового персонала, финансовых услуг, логистических перевозок, курьерской службы доставки груза, а также почта — это одна из форм перевозки груза. Несмотря на научно-технический прогресс и стремительное развитие современных технологий, почта остается устоявшимся средством общения, доступным для всех.

Ключевые слова: почтовая связь, услуги почтовой связи, государственный контроль.

М. А. LISOVYI

PhD. Student of the Economic Law Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITY OF THE NATIONAL POSTAL OPERATOR IN UKRAINE

Problem setting. The communication services market is one of the most developed segments of our country's economy. Existing diversity of postal communication services (the payment and delivery of social benefits, subscription and delivery of printed periodicals without proper tariff compensation) considerably decreases a degree of demand for common written correspondence. This tendency negatively affects the position of the national postal operator.

Recent research and publications analysis. Scientific papers of famous lawyers D. V. Zadykhailo, V. S. Milash, Yu. Ye. Atamanova, R. P. Boichuk, V. M. Pashkov are the scientific and theoretical basis of the research. Particular theoretical and practical aspects of the postal services market have been examined by V. V. Mazurenko, O. V. Ter-Stepanian, V. O. Neviadovskyi, and N. F. Lopatina.

Paper objective. An article purpose is to determine theoretical frameworks of legal regulation of the activity of the national postal operator in Ukraine.

Paper main body. According to the Article 1 of the Law of Ukraine «On Postal Service» (thereinafter — the Law), postal services are a product of the postal operator activity related to reception, processing, transportation, and delivery (handing) of postal items, execution of customer commissions regarding postal transfers, bank operations aimed at meeting needs of consumers.

Postal communication services in Ukraine is one of the main segments of the communication market controlled by the National Commission for the State Regulation of Communications and Informatization. «Ukrposhta» is one and a single state operator. It is an economic monopoly in the postal communication market.

Conclusions of the research. Legal characteristic of postal service market entities, which include the national operator and other economic entities operating in this market, enables to assert that the postal service hardly functions. It is acquired by a courier service. The conducted research indicates a need for development and acceptance of license requirements and governmental programs of the postal service market development, which will give an incentive for modernization of the considered market segment.

Short Abstract for an article

Abstract. The postal communication is a comprehensive process encompassing automated equipment, staff, financial services, logistic transportation, a courier service of cargo delivery, and a postal service (one of forms of cargo transportation). Regardless of the scientific and technological progress and rapid development of modern technologies, a postal service remains a stable mean of communication being available for all humans.

Key words: postal service, postal communication services, governmental control.